

Markus Pape

Triáda

Sólo Jiřího Letova

Život a činnost důstojníka
generálního štábu a experta na lágry
podle archivních dokumentů
a jeho deníků

26. leks ^{19. 10. 1919} ^{1919. 10. 1919} ^{1919. 10. 1919}
Godevald my 10. november. Kery-
tel cart e kamatun unistat.

Ose uplicite Trigol - ne fudat
fudat akome e d'stup. byje, z'eto v'ez v'ozim.
Citabim alperen v'ielm elo Ov'etka-
tel myje r'eky g'elme m'eme.

27. leks ^{1919. 10. 1919}
V'el'et ob'ernit' byf.

V'ere j'uz'ov'et se V'Ve o de Wein-
mann. O kol'nost ¹⁹¹⁹ mil all'etun p'is'et'et.

37. leks ^{1919. 10. 1919}

Osley 10 let p'is'et' m'ei v'ice -
v'el'etun k'iz'it' al'ez'it' lepin u e z'el'et' -

Sólo Jiřího Letova

Comedichu mī star lypī' . 15. 3.
nā same u 2^a kraske, 18. 3. mī
purni' procku'stae - kochitavī. Jā
jo ti' kibi se 6. 3. nemohu pīp'it' de letny.
Spake' chad' Anī ty inj' cohtoma nā
vypuchaly. Mūm' urōv' nē cohtoma.
Ka klavī xū'tate pūchubomim. Ne jūt
clomlun' se štīrīnīcīm, nōhīqī' erī
xē 2 mīd' p'lestī luv.

27. října 63

mī protapmē l'p. Pīst'ī' v' yī'
čulstī, stovc' clom' s' mī se p'rochōz
(čulstī)

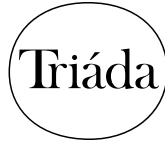
Trápim' a smutkem. Ešte rukou a křivě
nijí. Druhá má: komplex a nemoc' a jít. Jistě
a to nemocí, máš smutit' potěšit'. Měš' si
nestětná má E. Ešte hřívá' a máš. Je
konstancí.

Dnes máš to je. E rukou hlavu,
hustí, fotografování. Budešit' ovládnout
slabý.

31. 3. mobil

Smutek více a přetrvává a jít. Jistě
nijí si smutit' rukou. Měš' a to nestětná
ovládnout' její rukou.

MARKUS PAPE

Sólo Jiřího

*Život a činnost důstojníka
generálního štábu a experta na lágry
podle archivních dokumentů
a jeho deníků*

2019

Letova

ISBN 978-80-7474-256-9

ISBN (PDF) 978-80-7474-281-1

ISBN (EPUB) 978-80-7474-282-8

ISBN (MOBI) 978-80-7474-283-5

© Markus Pape, 2019

Veškeré fotografie jsou autorsky chráněny.

Majitele reprodukováných fotografií,
autorských práv k nim a fotografy uvádíme
v soupisu na s. 331.

Tato kniha se opírá především o osobní deníky důstojníka československé armády Jiřího Letova, úřední dokumenty, svědectví pamětníků a doplňující citáty z dobové či odborné literatury.

Jiří Sommer (24. dubna 1897 – 18. dubna 1963), od roku 1937 se změněným příjmením Letov, si důsledně po dobu jednapadesáti let vedl deník. Dochovalo se pět svazků – celkem osmnáct set stran – zachycujících tyto roky: 1912–1917, 1920–1939, 1939–1945, 1945–1958 a 1959–1963. V citacích v této knize na ně odkazujeme se zkratkou JL.

V roce 1941 Letov sepsal „deník“ pro svého syna a zdokumentoval v nich prvních deset let jeho života. Má tedy spíše charakter kroniky. Svou činnost a život rodiny popisuje jakoby z pohledu svého syna a o sobě píše ve třetí osobě jako o „tátovi“. Na deník pro syna Iva, který čítá 460 stran, v citacích odkazujeme se zkratkou IL.

Písemná pozůstalost Jiřího Letova, jeho rodinná korespondence a deníky, se v době vydání této knihy nacházejí v archivu autora.

System! Organizace! Práce!

Zrození důstojníka generálního štábu

Jiřího dědeček Gabriel Sommer byl truhlářem v obci Děhylov na Opavsku. Jeho syn a otec Jiřího, Jindřich, narozený v roce 1856, využíval učitelství a celý život se věnoval výchově dětí, působil jako řídící učitel vesnické dvojtřídky v nedalekém Tísku.¹ Ve třiceti letech se Jindřich oženil s Marií Fickovou a během šestnácti následujících let se jim narodilo devět dětí. Marie pocházela ze starousedlické rodiny z Kelče u Hranic. K jejím předkům patřili i měšťané a mistři krejčí. Po jejím dědečkovi Antonínu Fickovi, který byl v Kelči městským písařem, zdědil Jiří spisovatelský talent, po svém otci pak dar vychovávat a vést lidi.

Početná rodina Jindřicha a Marie Sommerových žila v osadě Tísek nedaleko Bílovce a Studénky. Bydlela v budově školy a zde, v čísle popisném 58, také děti přicházely na svět. Rodina obývala dvě školní třídy. Večer co večer si děti snášely z pudy slamníky a rozkládaly je na podlaze, šaty si ukládaly do školních skříní ve třídě, ve které přes den se svými spolužáky získávaly základy vzdělání. Jiří Sommer se narodil 24. dubna 1897 jako šesté dítě. V letech 1903–1907 navštěvoval tíseckou obecnou školu. Pak odešel na tři roky na gymnázium do Olomouce a v letech 1910–1914 pokračoval studiem na českém Státním učitelském ústavu ve Slezské Ostravě. Z této doby pocházejí nejstarší záznamy v jeho deníku.

Koncem července 1916 byl c. a k. armádou odveden coby jednoletý dobrovolník k 31. střeleckému pluku. Po výcviku ve škole pro výchovu záložních důstojníků v Opavě působil roku 1917 tři měsíce u téhož pluku ve funkci zástupce velitele čety na haličské frontě. Následujícího více než půl roku strávila jeho četa v týlu v Salzburgu. Od poloviny února 1918 až do konce války byl Jiří Sommer nasazen jako velitel kulometné čety 8. pluku na jižní frontě. Na rozdíl od svého staršího bratra Jaroslava, který na frontě padl, Jiří během války utrpěl jen lehká zranění. Během války byl vícekrát povýšen a vyznamenán bronzovou a malou stříbrnou medailí za statečnost, v roce 1918 obdržel od československé armády dobrovolnický válečný kříž

za nasazení při obraně Těšínska proti polské armádě. Sotva byla rakouská armáda rozpuštěna, Sommer se totiž již účastnil boje na straně nově vznikajících československých dobrovolnických jednotek. Po obsazení slezské pohraniční oblasti Sommer ještě delší dobu sloužil na Těšínsku, kde působil u Národní gardy jako velitel čety a roty (valašské a frýdecké), než byl 31. prosince 1919 demobilizován. Poté setrval jako pobočník u posádkového velitelství v Moravské Ostravě. Od podzimu roku 1920 působil jako velitel kulometné čety a osvětový náčelník praporu u 40. pěšího pluku.

Sommerovým dospělým životem se jako červená nit potáhne uvažování o armádě. Ve své klíčové vojenskohistorické studii *Veřejné mínění a naše branná politika v letech 1918–1938*, kterou napsal jako důstojník generálního štábu v časech stupňujícího se ohrožení Československa, se do doby vzniku republiky podrobně vracel: „Když v polovici listopadu 1918 dozněl poslední výstřel, nebylo nikoho, kdo by nevěřil, že světová válka byla válkou poslední. Katastrofa, která se přehnala skoro celým světem, ukázala válku v tak hrůzné podobě, že se myšlenka na její opakování zdála každému nemožnou, ba odpuzující. K tomu značně přispěla i naprostá porážka pruského a rakousko-uherského imperialismu, který ležel v troskách. Měl se budovat nový život, z něhož by bylo vyloučeno slovo válka.“² Sommer se roku 1918 jako jedenadvacetiletý poručík vracel z italské fronty: v zemi vládla pacifistická nálada, ke koloritu doby patřilo velké množství válečných invalidů a naděje v nové uspořádání světa, které zaručí budoucnost bez bojů. „U nás bylo této víry víc než kdekoli jinde. Jistota o konci válečných dobrodružství byla tak mohutná, že se i na ty, kteří se u nás zaměstnávali přípravami k organizování československé armády, hledělo jako na muže, kteří nechápou této nové skutečnosti.“³

Bezprostředně po vyhlášení Československa, na přelomu roku 1918 a 1919, však došlo k násilným střetům v pohraničních oblastech, kde místní německy mluvící obyvatelstvo z velké části usilovalo o přičlenění k Německu nebo k Rakousku. Odpor vůči novému státu byl částečně krvavě potlačen a pohraniční oblasti vojensky obsadila nově se formující a nedostatečně vybavená československá armáda. Ve stejné době docházelo k ozbrojeným střetům také na Slovensku. Zpočátku se týkaly uznání dosud maďarského území za součást Československa a poté došlo k vojenským střetům s jednotkami krátce trvající Maďarské republiky rad. Na úspěchu se na československé straně výrazně podílel generál Josef Šnejdárek, který se vrátil z exilu, vojenské operace vedl francouzský generál Maurice

Pellé. „Nyní také ani jeden z odpůrců armády nemohl popírat nutnost a závažnost vojenské organizace, jak na ní vojenská správa, za naprosté neúčasti, ba odporu části naší veřejnosti pracovala. Tento poněkud vznícený zájem o armádu však zase ihned pohasl, jakmile bylo maďarské nebezpečí na Slovensku zažehnáno a jakmile nastal přechod do klidných poměrně let dvacátých.“⁴

Vytvoření nové armády doprovázely diskuse o její budoucí formě. V průběhu roku 1920 se do vlasti vrátily desetitisíce legionářů. Zatímco větší část z nich byla demobilizována, někteří nejvyšší důstojníci z jejich řad převzali rozhodující pozice v mladé armádě. Československý parlament ve stejném roce schválil zákon o obraně státu, na jehož základě byli povoláni první branci. Zkušený voják Sommer byl v listopadu 1921 povýšen na nadporučíka a jmenován velitelem kulometné čety 15. pěšího pluku, a stal se tak velitelem branců, kteří jen stěží zakrývali svůj odpor k „válečným hrám“. O tom později napíše: „Jaká nálada byla tehdy proti vojenské službě a vůbec proti všemu, co s ní nějak souviselo, snad nejlépe osvětluje skutečnost, že v čelo ministerstva národní obrany byl postaven známý tvrdý odpůrce militarismu v bývalé monarchii, poslanec Václav Klofáč. Veřejné mínění se tímto gestem pomstilo za všechna příkory českého vojáka, utržená v rakouském režimu.“⁵ V polovině dvacátých let se navíc vláda rozhodla ozdravit státní rozpočet masovým propouštěním úředníků, což se dotklo bohužel také armády. V roce 1925 francouzská vojenská mise odstoupila ze svých velicích pozic v československé armádě, působila ovšem dále až do roku 1938 jako poradní orgán ministra obrany ČSR.

To vše bylo ve chvílích ohrožení republiky důvodem, proč Sommer na toto období pohlížel kriticky: „Léta dvacátá byla tak nejtrudnější dobou v budování armády. Vzrůstající potřeby vojenské správy nacházely málo pochopení. Marné byly všechny výklady o tom, že materiální vybavení armády nelze do nekonečna odkládat a že každé zanedbání v této věci znamená ve skutečnosti stlačování obranného potenciálu státu; tehdy neproniklo ještě poznání, že příprava obrany státu je věcí celého národa. Veřejnost tyto hlasy nechtěla vyslyšet a když, bylo na ně odpovídáno způsobem odmítavým. Za těchto okolností bylo opravdu těžko pracovat v armádě